

Arkæologisk undersøgelse af middelalderlige bopladslevn i bygden Sandavágur på Færøerne

Af *Símun V. Arge*

1. Indledning

Da kendskabet til de arkæologiske levn fra færøsk middelalder er ret begrænset, har jeg ønsket at bidrage til dette skrift med en kort præsentation af de foreløbige resultater fra en aktuel undersøgelse, der har bragt middelalderlige bopladslevn frem for dagens lys. Desuden vil jeg berøre nogle af de spørgsmål, et materiale som dette er medvirkende til at stille (1).

2. Baggrund

I april 1985 indberettede kommunalbestyrelsen i bygden Sandavágur på Vágoy (fig. 1), at man under opførelsen af et beboelseshus i et nyt parcelhuskvarter var stødt på sandsynlige gamle bopladslevn. Umiddelbart derefter kunne kommunens formodning verificeres. Lokaliteten har vi valgt at nævne *Innanfyri Heygagerði*.

Ingen lokale traditioner eller sagn var knyttet til lokaliteten, og ingen spor af bebyggelseslevn var synlige oven på grønsværen. Der var heller ikke rapporteret om løsfund.

En arkæologisk undersøgelse indledtes i maj måned samme år. Denne første udgravningskampagne varede indtil 1. august og fortsattes sommeren 86 (2). Af forskellige årsager blev det besluttet at udskyde den nært forestående afslutning af undersøgelsen til sommeren 87, hvilket dog skulle vise sig ikke at blive som planlagt. Men når dette skrift udgives, skulle undersøgelsen være blevet bragt til afslutning og en rehabilitering

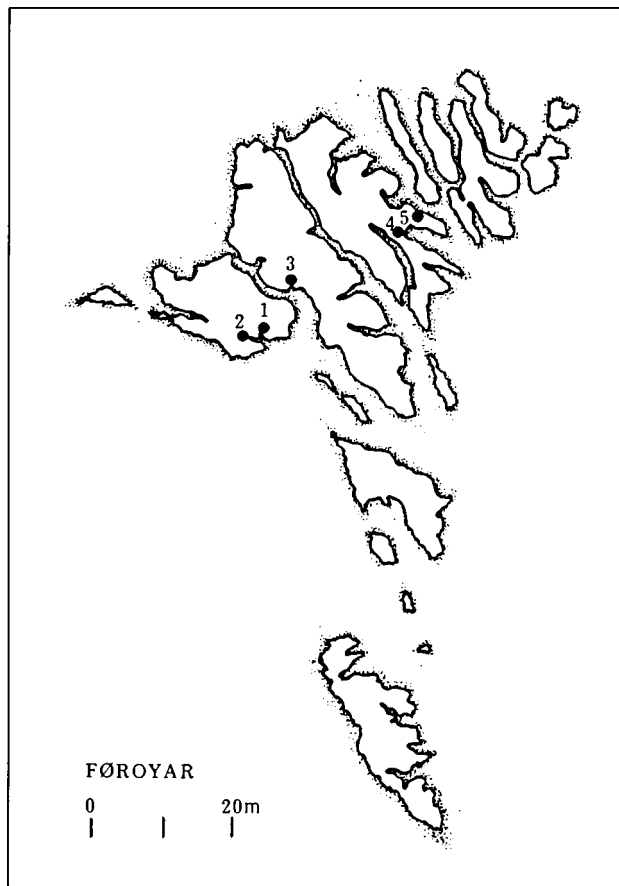
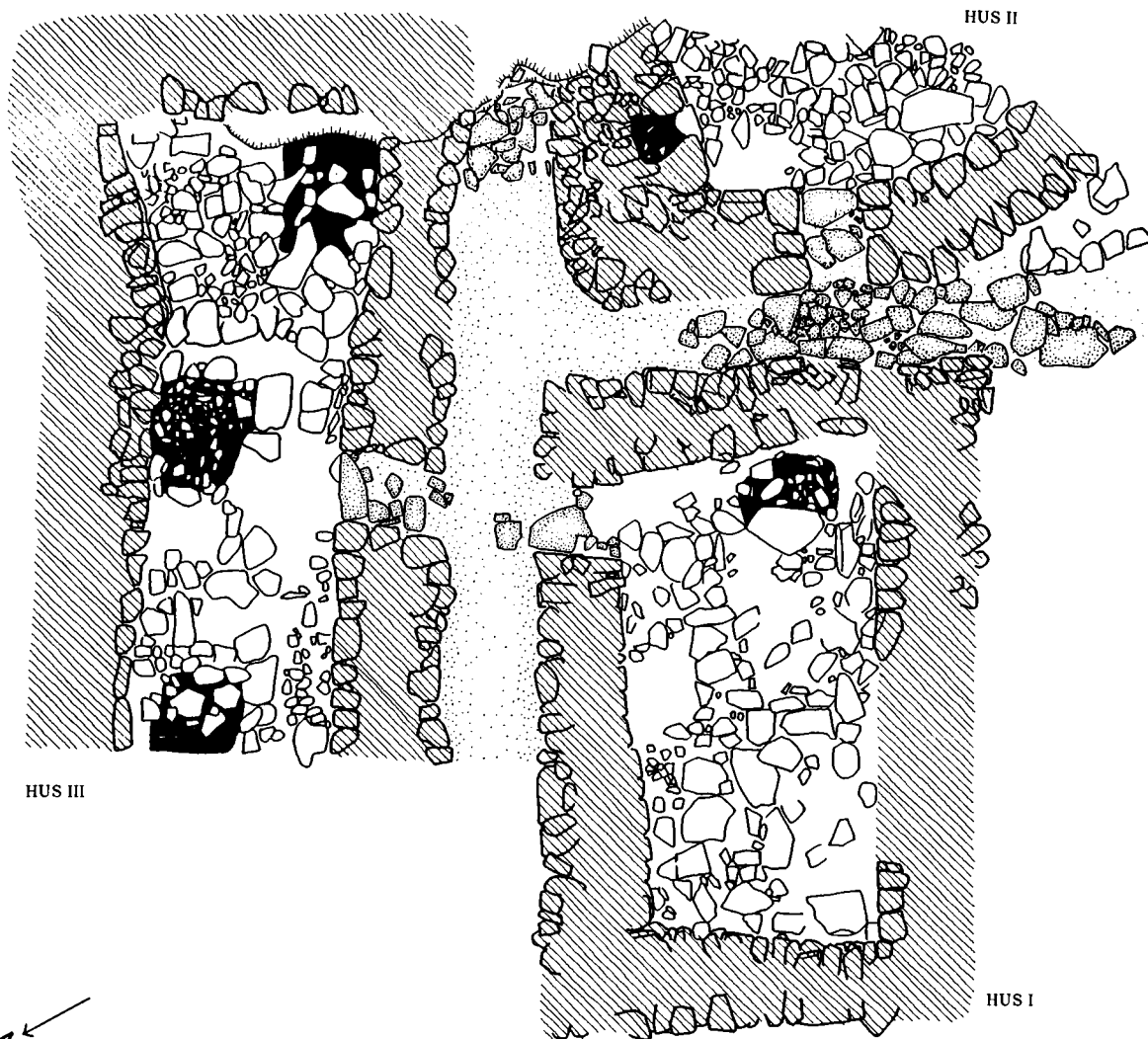

Fig. 1. Kort over lokaliteter, der omtales i teksten. 1 Sandavágur, 2 Miðvágur, 3 Kvívík, 4 Syðrugøta og 5 Leirvík.

HUS III

HUS II

HUS I

0 5m

INNANFYRI HEYGAGERDI, Sandavágur

af ruinområdet være iværksat – et arbejde som udføres i samarbejde med en positivt indstillet kommunalbestyrelse.

3. Anlægsbeskrivelsen

Lokalisering og bevaringsforhold.

Lokaliteten er beliggende på lidt skrånende terræn øverst i det, der betegnes som gammel indmark, ca. 200 m fra stranden i 35 meters højde over havet.

Det undersøgte areal er på godt 100 m². Anlægget som undersøgt, et mindre gårdsanlæg, udgøres af resterne af tre bygninger (fig. 2). De to af bygningerne har været rektangulære og var orienteret sydøst-nord-vest. Den tredje bygnings planløsning er svært definerbar. Desuden fandtes en stenbrolægning (er ikke med på oversigttegningen). Bygningerne har været placeret tæt ind til hinanden, kun adskilte af smalle smøger, der i hvert fald delvis har været stenbrolagte. Således er der bevaret en del af en brolægning mellem Hus I og II. Da bopladsen har været placeret tæt op til en afsats i terrænet, et lavt klippefremspring, har der tilsyneladende været anlagt en trappe af sten for at lette passagen mellem Hus II og III. Endvidere bemærkes, at indgangspartierne i Hus I og III var anbragt lige over for hinanden.

Efter at bopladsen var nedlagt og fraflyttet, er der dyrket på stedet i århundreder. Derved er bygningslevn og kulturlag blevet beskadiget.

Hus I

Bygningen måler 4,6 m i længden og 2,5 m i bredden (indv. mål). Murene har været kassemure – en indre og ydre skal af marksten og imellem disse en fyld bestående af jord og grus. Murene har været 80-90 cm

tykke. Ved husets nordøstre hjørne var der i nordmuren placeret en 70 cm bred indgang, i hvilken der lå en tærskelsten. Gulvet, der bestod af askeblandet jord og tørvemuld, var partielt stensat med større og mindre stenheller. Gulvet viste sig at være udført i to omgange – det ældste sat med mindre heller end det yngre. Vestligst i bygningens indre er gravet en rende med stenlåg over, der indgik i gulvbrolægningen. Denne har ledt overfladevand bort under gulvet og ud under vestmuren. I bygningens sydøstre hjørne var resterne af et mindre ildsted med aske og flere ildskørnede strandsten.

Hus II

Umiddelbart over for (øst for) Hus I lå resterne af Hus II. Da bygningen har strakt sig ind i forløbet af en på stedet nyanlagt vej, er den blevet stærkt beskadiget. Det er derfor umuligt at angive bygningens størrelse. De bevarede murforløb er konstrueret på samme måde som i Hus I, omend noget tykkere. Dette gælder især nordvæggen, der er 1,4 m tyk. I vestmuren, der er en anelse buet, er en 60 cm bred stenbrolagt indgang, der leder ned på stenbrolægningen i tunet mellem Hus I og II. Også i denne bygning var gulvet lagt i to omgange. Det ældste bestod så at sige udelukkende af et tykt, faststampet askelag i hvilket der sydligt var et mindre af sten omkranset ildsted med en varmesprængt stenhelle i bunden (ildstedet er ikke vist på oversigttegningen). Senere har man udbedret gulvet med en brolægning af mindre sten.

Allerede tidligt i udgravningsforløbet havde nordmurens påfaldende tykkelse vakt forundring. En nærmere undersøgelse viste, at der i muren er indbygget et efter færøske forhold ejendommeligt ildsted – muligvis en form for ovn (fig. 3). Ildstedet er konstrueret med vanger af større sten. Ildstedet er smallest ved åbnin-

Fig. 2. Plantegning af det undersøgte anlæg.

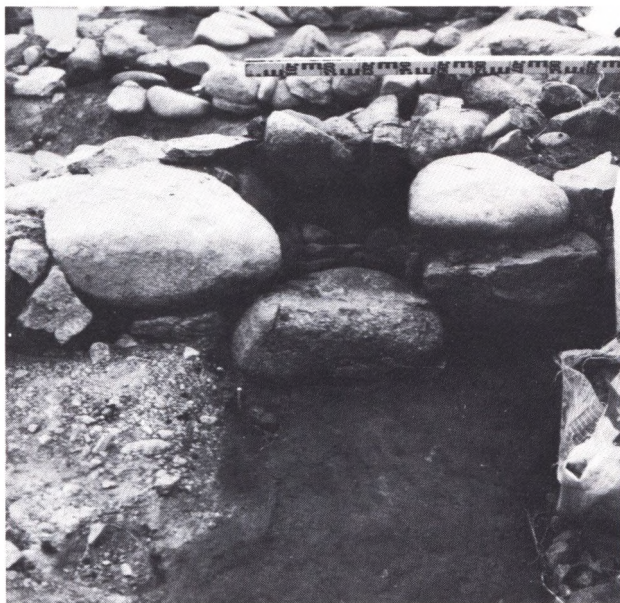

Fig. 3. Ildsted i Hus II.

gen ind i rummet og udvider sig gradvist ind i murlivet, hvor det således er bredest. I selve indfyringsåbningen er en slags tærskelsten. Der fandtes så at sige ingen aske i selve ildstedet, men det var fuldt af små sodsværtede strandsten. Ved soldning af materialet fra ildstedet fandtes nogle forkullede kornkerner. Senere opgives ildstedsfunktionen: indfyringsåbningen lukkes med en sten, der siden har dannet inderside i væggen.

Hus III

Denne bygning var kun 1,8 m bred. Længden kan ikke fastslås, da dens vestligste del var bortgravet af grundejeren, før museet blev tilkaldt. Efter grundejerens udsagn strakte bygningens vægforløb sig lige så langt mod vest som Hus I. I så fald kan bygningen have

været ca. 9 m lang, og altså ret smal i forhold til længden. Visse observationer tyder på, at de østligste 2 m, der ses at være bygget helt ind til og på selve det før omtalte klippefremspring, kan være en senere forlængelse af bygningen.

Sydmuren er en kassemur, og i denne er en 60 cm bred stenbrolagt indgang, der er placeret umiddelbart over for indgangen til Hus I.

Derimod må muren i nord og muligvis også den i øst tolkes som værende opført af græstørv med et stenfundament langs indersiden. Der er ingen tvivl om, at en sådan væg har givet god isolation for de aktiviteter, der har skullet foregå indendørs. Desuden har selve bygningen, således som den er placeret, givet læ for og værnet bopladsens to andre bygninger mod den barske nordenvind, for hvilken lokaliteten har ligget meget udsat.

Gulvet, som kun er delvist bevaret, har været stensat med større og mindre heller. I bygningen fandtes resterne af tre ildsteder. Alle ildstederne, i hvilke der kunne udskilles flere faser, har dog ikke fungeret samtidigt. Den østligste del af bygningen har tilsyneladende været et særskilt rum med en udpræget ildstedsfunktion.

Det vestligste ildsted, der er primært i forhold til gulvbrolægningen i denne del af bygningen, er endnu ikke nærmere undersøgt. Men ved hjælp af et profil, der gennemskærer ildstedet, konstateredes større mængder forkullet korn i bunden af ildstedet. På grund af grundejerens graveaktivitet er ildstedet stærkt reduceret, og her lå store mængder aske, da museet overtog gravearbejdet.

Generelt for alle tre bygninger er, at der ikke blev konstateret spor efter tagbærende konstruktioner, som f.eks. stolpehuller eller syldsten. Bygningernes forholdsvist lille bredde sandsynliggør, at det har været

unødvendigt med tagbærende stolper, og at stenvæggene derfor kan have været tagbærende. Men også andre løsninger er tænkbare.

Stenbrolægning

Vest for (neden for) Hus I fremdroges en $4 \times 3,5$ m stor stenbrolægning. Der fandtes ingen vægkonstruktioner eller faststampede lag i tilknytning til brolægningen, som kunne tolkes som eventuelle gulvlag. Dog var der antydninger til, at brolægningen kan have været afgrænset med en markering i form af en kant af større sten. En sandsynlig tolkning af brolægningen er, at man her har ønsket et tørt underlag, på hvilket man f.eks. har kunnet opstable det høstede hø i en høstak for vinteren – et kulturelement, som på Færøerne benævnes »des«, og som er et velkendt fænomen i det traditionelle færøske bondesamfund.

4. Oldsagsmaterialet

Indtil nu er der registreret ca. 200 fund. Antallet af den lokale keramik beløber sig til over 60 % af de samlede fundnumre. De fleste lerkarskår er mørkt brune og har i gennemsnit været 9,5 mm tykke. Der er i hovedsagen tale om kar med flad bund og mere eller mindre lige sider med lige afsluttet rand (fig. 4).

Desuden fandtes nogle få hvæssesten af glimmerskifer. Da glimmerskifer ikke findes lokalt på Færøerne, antages sådanne hvæssesten for importvarer – helst fra Norge. Hvæssesten af glimmerskifer hører til blandt de talrigeste og mest almindelige oldsagskategorier fra arkæologiske undersøgelser på Færøerne. I dette tilfælde må det erkendes, at de blev fundet i et usædvanligt lille antal. I stedet for har man tilsyneladende anvendt en lokal sten, søjlebasalt, til at hvæsse redskaberne med. Der forekom nemlig enkelte eksempler på små stykker af søjlebasalt, der havde tydelige spor efter slibning.

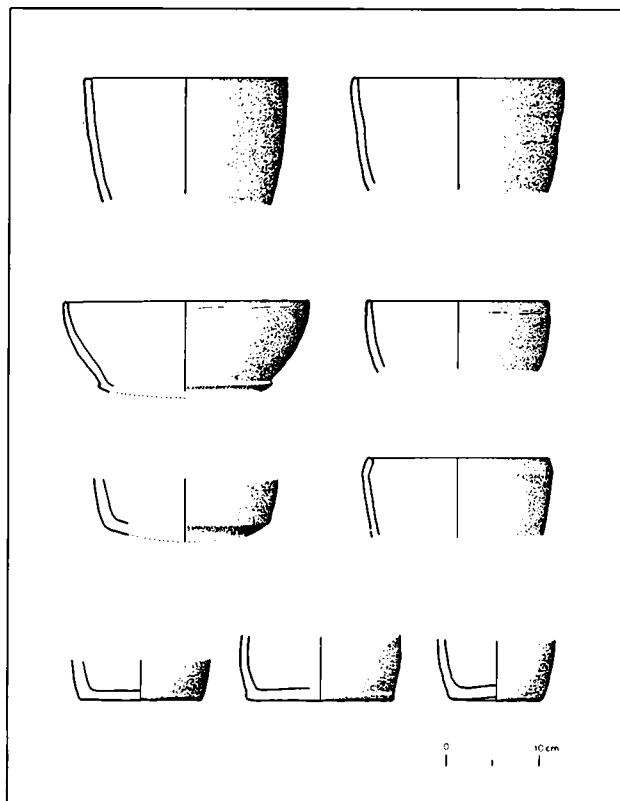

Fig. 4. Eksempler på rekonstruerede kar af lokal keramik. Tegnet efter opmåling af Jes Martens.

Søjlebasalt er tæt i strukturen, og flækker nemt ud af klippen. En forekomst af denne stenart findes i et elvleje umiddelbart oven for bopladsen.

En anden godt repræsenteret oldsagskategori var bageheller. Bageheller er ca. 1 cm tynde plader af en skifrig klæbersten. Kantfragmenter antyder, at formen har været oval eller rund. Spektrografiske undersøgelser af fragmenter, der er fundet rundt omkring på Færøerne,

ørne, har vist, at disse må opfattes som værende af norsk oprindelse – fra Hardangerområdet, hvorfra mange norske bageheller, som er fremkommet ved arkæologiske udgravninger, i øvrigt stammer (3). I Norge har bageheller været anvendt til at bage fladbrød på. Bagehellernes tilstedeværelse på Færøerne indikerer således, at fladbrød kan være indgået i færingernes kost i middelalderen. Fladbrød er ganske ukendt i kostholdet i det færøske bondesamfund, hvor man kun har kendt til den såkaldte »drýlur« – et usyret brød, bagt af bygmel i emmerne i det åbne ildsted. Hvor gammelt et element drýlur er i den færøske husholdning, er derimod uvist.

Resten af fundnumrene fordeler sig på to knivfragmenter, fragment af en sænkesten med omløbende fure til net eller line, et par jernfragmenter, hvoraf det ene er en nagle, samt et par fragmenter af bronzeblik. Desuden opsamledes nogle brændte dyrekogler, en del bevarede rester af muslingeskallers yderhinde, periorstracum, samt prøver af trækul og tømmer.

5. Datering

Dateringen af færøske bopladslevn er generelt ikke uden problemer (4). Et af de store problemer er, at oldsagsmaterialet af hjemlig oprindelse er meget ensartet. Samme enkle og langlivede former af husgeråd og redskaber gør materialet uhyre vanskeligt anvendeligt i dateringsøjemed. Derfor må større vægt tillægges de importerede varer, som i deres hjemland er fremdraget i daterede arkæologiske sammenhænge. Som det allerede vil være fremgået, relateres flere oldsagskategorier til norsk materiale. Da man i Norge efterhånden har kunnet opstille kronologier for flere af disse oldsagskategorier, kan disse således være vejledende i forbindelse med dateringen af materiale, der er fundet på Færøerne.

Hvad angår dateringen af den her behandlede boplads, er bagehellerne af væsentlig betydning. I Norge er bageheller ikke fundet i kulturlag, der er ældre end ca. 1050-1100. Yngste sikre omtale af bageheller i skriftlige kilder er fra midten af 1500-årene. Bageheller dateres således bredt til middelalderen (5).

Blandt fundene af hjemlig oprindelse er den lokale keramik dateringsmæssigt vejledende. Omend vor viden om den hjemlige keramikproduktion ikke er stor, kan det fastslås, at den i hovedsagen er middelalderlig. Hvorvidt man producerede keramik på Færøerne allerede i vikingetiden, er stadig et åbent spørgsmål (6). Der synes dog ikke at herske tvivl om, at den lokale keramikproduktion afvikles ved udgangen af middelalderen til fordel for det importerede blyglaserede rødgods.

Rundt omkring i udgravningsfeltet fandtes et større antal ildskørnede, varmesprængte strandsten – såkaldte kogesten. På Færøerne er forekomster af kogesten et karakteristisk træk i forbindelse med arkæologiske undersøgelser af middelalderlige og vikingetidige bebyggelseslag. Ved norske byundersøgelser knytter kogesten sig til lag fra tidlig middelalder, medens de ude i landdistrikterne findes længere op i middelalderen. Derimod er de ikke fundet i efterreformatoriske lag. Ildskørnede sten tilhører således middelalderen og tiden umiddelbart forud for denne (7).

Til trods for et fåtalligt og udifferentieret oldsagsmateriale var det tidligt klart, at de bopladslevn, vi her havde med at gøre, måtte være middelalderlige. Da der hverken fandtes fund, der talte for en specielt tidlig datering inden for perioden eller fund, der kunne medvirke til at trække dateringen op i tid, tillodes endda en forsigtig indsnævring af den arkæologiske datering til højmiddelalderen (8).

Under den sidste udgravningskampagne lykkedes

Prøve	Konventionel C-14 alder	Kalibreret alder e.Kr.	Kal. $\pm$ 1 stand. dev. e.Kr.
K-4861	790 $\pm$ 50 f. 1950 1160 e. Kr. C-14	1250	1220-1270
K-4862	810 $\pm$ 50 f. 1950 1140 e. Kr. C-14	1230	1185-1265

Fig. 5. C-14 dateringer fra undersøgelsen. Kalibreret efter Stuiver og Pearson 1986.

det at indsamle organisk materiale, der egnede sig som prøvemateriale til C-14 dateringer. Indtil nu foreligger to dateringer. Den ene prøve (K-4862), der er udtaget i Hus Is primære gulvlag, bestod af trækul (*Pinus* sp.), og dateringen lyder: 1230 A.D. Den anden prøve (K-4861) er udtaget nederst i gulvlaget i Hus III. Prøven bestod af forkullet træ (*Picea/Larix* sp.), og dateringsresultatet lyder: 1250 A.D. (fig. 5). Begge dateringer er kalibreret efter Stuiver og Pearson 1986 (9). C-14 dateringerne og den arkæologiske datering stemmer således ganske godt overens.

6. Vurdering af de fundne bopladslevn

Hvad angår oldsagsmaterialet er det påfaldende, at oldsagskategorier, som ellers må siges at være almindeligt forekommende i bopladslevn på Færøerne, ikke har givet sig til kende på denne lokalitet. Der findes f.eks. hverken kar og gryder af klæbersten, eller spindesten forarbejdet af klæbersten, tuf eller træ. Andre kategorier har endvidere vist sig at være meget sparsomt repræsenterede. I det hele taget er der her tale om et meget udifferentieret og ensartet fundmateriale.

Man kunne fristes til at søge årsagen til dette forhold i eventuelle dårlige bevaringsforhold, der kunne være forårsaget af senere tiders dyrkning på stedet. Men vi

behøver blot at bevæge os ca. 250 m længere nordpå i terrænet – til en lokalitet benævnt i *Eingjartoftum*. Her foretog afdøde landsantikvar Sverri Dahl i 1956 en undersøgelse af nogle bopladslevn, der har mange lighedspunkter med de ovenfor omtalte bopladslevn, både hvad angår fundmaterialet, bygningslevn samt bopladsens lokalisering (10).

Med hensyn til dateringen er der næppe tvivl om, at bopladsen snarere er middelalderlig end vikingetidlig/tidlig middelalderlig, som foreslået af udgraveren (11).

Det behøver således ikke nødvendigvis være bevaringsforholdene, der er årsag til de påpegede manglende fundkategorier.

Allerede tidligt gjorde Sverri Dahl opmærksom på, at der i det færøske fundmateriale var særlige forskelle, der kunne skyldes sociale forhold eller have kronologiske årsager. Det skete, efter at han i 1950 havde undersøgt en hustomt på en lokalitet, *Norðuri í Forna i Syðrugøta*, der lå perifert i bygdens gamle indmark. Dette var i den færøske arkæologis vorden, hvorfor kendskabet til det arkæologiske materiale var minimalt og dateringsproblematikken uhyre vanskelig. Kort forinden havde Dahl foretaget den første egentlige arkæologiske udgravning på Færøerne – nemlig af vikingetidsbopladsen *Niðri á Toft i Kvívík*. Her var han stødt på et stort og differentieret fundmateriale, karakteriseret ved en mængde importvarer, fortrinsvis af klæbersten, glimmer- og lerskifer, hvorimod bopladsen *Norðuri í Forna* brillerede med mangelen på samme. Endvidere var bygningen *Norðuri í Forna* en lille rektangulær bygning med et mindre ildsted i modsætning til det store langhus i Kvívík med dets udadbuede langvægge og med langilden på gulvet, placeret i bygningens midtakse. Forskellen på det materiale Dahl fremdrog i henholdsvis Kvívík og Syðrugøta var så stor, at bopladserne meget vel kunne være fra hver sin tid. Dahl valgte dog

den forklaring, at de nok var samtidige, vikingetidige, og at forskellen i materialet skyldtes, at indbyggerne på disse lokaliteter enten var af forskellig herkomst eller havde forskellige kontakter til omverdenen (12).

Selv om en datering af bopladsen *Norðuri í Forna* til middelalderen forekommer mig mere rimelig (13), mener jeg, at de overvejelser, Sverri Dahl gjorde sig i 1952, stadig er aktuelle. Om årsagen til, at de nævnte forskelle i materialet skulle været kronologisk betinget, bør stadig overvejes. Men kan det være hele forklaringen?

På baggrund af vort begrænsede kendskab til det arkæologiske materiale fra færøsk middelalder, bør der utvivlsomt stilles et vist spørgsmålstejn ved det her fremførte materials repræsentativitet set i forhold til middelaldermateriale generelt på Færøerne. Der er foretaget en del undersøgelser af anlæg, der må betegnes som tidlig-middelalderlige. For nu at forblive på Vágoy kan nævnes, at der her er undersøgt to interessante anlæg fra nævnte periode: *Yviri í Toftini i Sandavágur* (14) samt *Inni á Tvørgarði i Miðvágur* (15). Der synes ikke at være megen tvivl om, at begge bopladserne anlægges tidligt i middelalderen, og at de har været bebyggede frem til perioden 1300-1400. Primærbebyggelsen er begge steder karakteriseret ved et langhus med buede langvægge. Disse er dog af en mindre type, henholdsvis ca. 14 og 10 m lange, end det egentlige vikingetidige langhus, således som vi kender det i f.eks. *Niðri á Toft i Kvívík* og nu på det seneste fra *Toftanes i Leirvík* (16). I Sandavágur og i Miðvágur optræder langhusene sammen med en mindre rektangulær bygning, og imellem bygningerne er et mellemiggende stenbrolagt tun, ind mod hvilket indgangspartierne vender. Fundmængden er ikke alene større, men også noget mere nuanceret end det, vi før har hørt om fra de to mindre bopladser i Sandavágur. Det er

dog påfaldende, at atter er det den lokale keramik, der er den altdominerende oldsagskategori. Når der ses bort fra enkelte spindesten, giver kar forarbejdet af klæbersten sig derimod så at sige ikke til kende i materialet.

Når jeg har valgt at inddrage disse to anlæg i diskussionen, er det fordi de åbenbart har fungeret noget op i tid. I løbet af funktionstiden foretages ombygningsarbejder i hustomterne *Inni á Tvørgarði*. Men *Yviri í Toftini* afløses begge de oprindelige bygninger af smalle rektangulære bygninger. Disse sekundære faser i nævnte anlæg, kan således have været samtidige med bygningerne og oldsagsinventaret, der blev fundet på bopladserne *Innanfyri Heygagerði* og *í Eingjartoftum*, som til gengæld næppe kan trækkes ned i 1100-årene (fig. 6). Det er her, at spørgsmålet om materialets repræsentativitet kommer ind i billedet. Men for yderligere at belyse dette spørgsmål, og for bedre at forstå vor nyligt undersøgte middelalder-boplads i Sandavágur, er det væsentligt først at sætte denne ind i en bredere lokal bebyggelseshistorisk helhed.

De mest benyttede kilder til færøsk bebyggelseshistorie har været skriftlige og arkæologiske kilder samt i nogen udstrækning også stednavnemateriale. Skriftlige kilder, som f.eks. skifter og jordebøger, findes kun bevarede tilbage til tiden omkring reformationen (ca. 1540). Den ældste bevarede jordebog er således fra 1584. Men skal vi beskæftige os med bebyggelseshistorie i middelalder og vikingetid, er det skriftlige kildemateriale umådelig spredt. Des større betydning må derfor tillægges de arkæologiske kilder (17).

Bebyggelseshistorisk er bygden Sandavágur meget interessant. I Sandavágur har vi kendskab til to »historiske« bopladser, dvs. bopladser, der er omtalt i skriftlige kilder: *á Sondum*, der er kirkestedet i bygden, samt *á Steig*. Bopladser som disse benævnes »fyrndar-

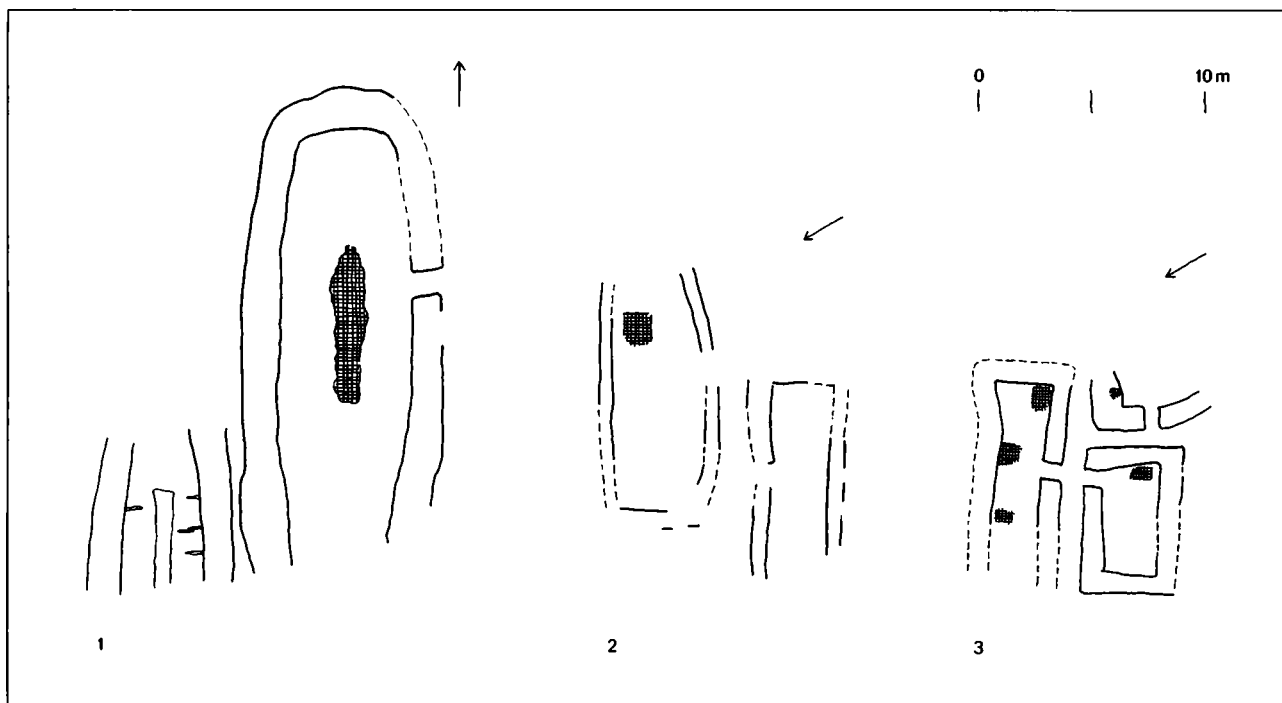

Fig. 6. Sammenlignende grundplaner af bygninger fra lokaliteterne 1 Niðri á Tøft i Kvívík, 2 Inni á Tvørgarði i Miðvágur og 3 Innanfyri Heygagerði Sandavágur.

býlingar«, primærboplads. Det har i flere tilfælde vist sig, at bebyggelsen på sådanne lokaliteter går helt tilbage til vikingetiden. Endvidere er det sandsynligt, at kirke-bopladsen har været bygdens hovedboplads. At dette også har været tilfældet i Sandavágur, behøver der næppe at være tvivl om. Men alderen på disse to bopladser kan vi kun forvente at få oplysninger om ved hjælp af arkæologiske undersøgelser.

Foruden vort kendskab til de to omtalte »historiske« bopladser, har vi yderligere kendskab til tre andre bopladser – bopladser som ikke omtales i skriftlige kil-

der: i *Eingjartofum*, *Yviri í Tøftini* samt á *Straplinum* (fig. 7).

Den middelalderlige boplads i *Eingjartofum* har vi allerede omtalt. Endvidere skal nævnes, at det var på dette sted, at Færøernes prægigste og mest interessante runesten blev fundet i 1917. Indskriften, som dateres til tiden omkring 1200, beretter om Torkil Onundarson fra Rogaland, som værende den, der først byggede stedet – sandsynligvis Sandavágur. Indskriften er tolket på flere måder, og ifølge den seneste opfattelse er stenen en mindesten rejst over den person, som den

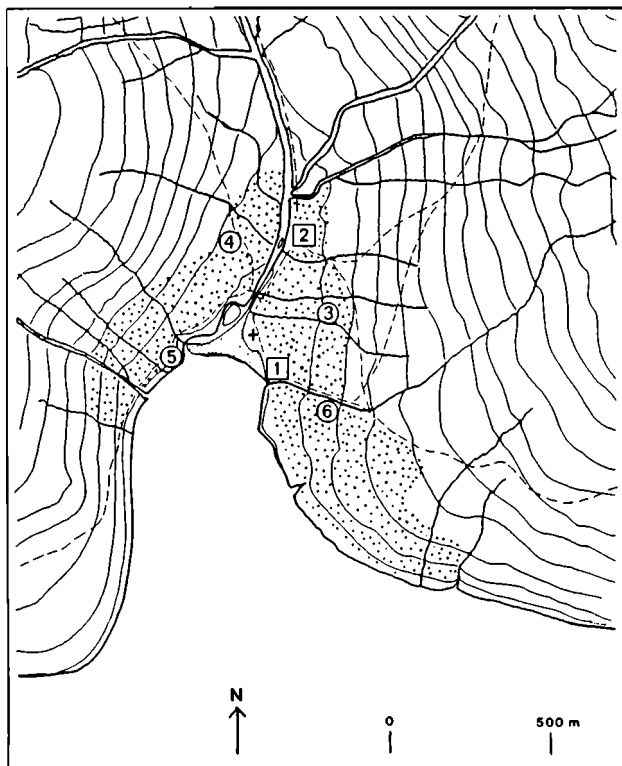

Fig. 7. Bopladser i Sandavágur. I kvadrat er markeret de to »historiske«, i cirkel de fire arkæologisk påviste bopladser. Nuverende kirkested er vist med kors. Oprindelig stod kirken nede på skrænten ved bopladsen á Sondum. Men på grund af landsenkning og erosion flyttedes kirkestedet i 1741. Grov prik-signatur viser gammel indmark omkr. år 1800. Punkteret linje viser de gamle bygdestier sidst i samme århundrede. Med undtagelse af i Eingjartoftum ligger samtlige bopladser i tilknytning til stierne. 1 á Sondum, 2 á Steig, 3 i Eingjartoftum, 4 Yviri í Toftini, 5 á Straplinum, 6 Innanfyri Heygagerði. Ækvidistancen er 20 m.

samtidige tradition har anset som bygdens grundlægger, engang i landnamstiden (18).

Det har kun været lokale sagn, der har antydnet en

bebyggelse på den vestre side af fjorden, trods det, at der her har været gammel indmark. Nu har arkæologiske undersøgelser afsløret en tidligmiddelalderlig bebyggelse på lokaliteten *Yviri í Toftini*, som foran er omtalt.

Desuden er der observeret bebyggelseslevn på en 40 m lang strækning langs strandkanten, á *Straplinum*, beliggende uden for (syd for) førnævnte lokalitet. Her er der endvidere fundet oldsager, der taler for en datering i hvert fald til middelalder.

Som det fremgår af oversigtskortet fig. 7, er nogle af bopladserne placeret ved selve kysten, andre ligger noget tilbagetrukket fra stranden, medens atter andre tydeligt er anlagt perifert i gammel indmark.

Med baggrund i den herskende bebyggelseshistoriske opfattelse er der meget, der taler for, at den nyfundne boplads *Innanfyri Heygagerði* er en sekundær udflytning fra en i forhold til den primære boplads – måske én af de ovenfor omtalte »historiske« bopladser. Bopladsens perifere lokalisering i bygden, anlæggets beskedne udformning samt karakteren af det fundne oldsagsmateriale skal sandsynligvis tages som udtryk for en relativt lav social status. Dermed kan nogle af forklaringerne til de påviste forskelle i det arkæologiske materiale ligge i, at disse ikke alene er kronologisk betingede men også socialt. Hvad angår spørgsmålet om materialets generelle repræsentativitet er det endvidere sandsynligt, at dette materiale netop er repræsentativt for et ganske bestemt socialt samfundslag.

7. Afslutning

Foran har jeg i korthed forsøgt dels at præsentere et middelalderligt fundmateriale, dels at påpege vanskeligheder der er knyttet til dette materiale. Desuden har jeg påpeget nogle tolkningsmuligheder for, hvad dette materiale kan være udtryk for. Jeg har før understre-

get, hvor lille vort kendskab endnu er til det middelalderlige materiale. Der er således al grund til at udvise varsomhed mod at drage for store konklusioner på dette grundlag. Derfor har jeg hellere ønsket at karakterisere materialet bredt snarere end at gå i dybden med detaljer. Andre undersøgelser kunne også have været trukket ind i diskussionen. Men til det er pladsen her for trang.

Det er endvidere mit håb, at læseren gennem dette viste eksempel fra Sandavágur har fået indtryk af, hvor vigtig en kilde de arkæologiske levn er for middelalderlig bebyggelseshistorie på Færøerne. Men hvis det bebyggelseshistoriske billede, der tegner sig i Sandavágur, viser sig at være mere eller mindre generelt for Færøerne, er det indlysende, at der påhviler de antikvariske myndigheder en stor opgave i at sikre fortidige bebyggelseslevn mod ødelæggelse. De arkæologisk dokumenterede bopladser er medvirkende til at skabe et mere nuanceret billede af fortidig færøsk bebyggelse i de perioder, hvor de skriftlige kilder er tavse.

Noter

1. Undersøgelsen, Fmnr. 2813/Snr: 4764 Innanfyri Heygagerði, í Sandavági, er fortløbende blevet formidlet til et færøsk-sproget publikum i Føroya Fornminnisavns tidsskrift, Mondul. Se Arge 1985 og 1987 (A).
2. Udgravningsholdet udgjordes af studerende fra fagene forhistorisk arkæologi og middelalder-arkæologi på Moesgård, Århus Universitet, samt museumsassistent Leon Andreassen og under tegnede fra Føroya Fornminnisavns.
3. Se Arge 1987 (B), p 48 og note 46, samt Weber 1984.
4. Jeg har andetsteds gjort rede for dateringsproblematikken, der er knyttet til det færøske arkæologiske materiale. Se Arge 1987 (B), p 43-53.
5. Martens 1973, p 32-33. Munch 1966, p 29 samt Weber 1984, p 159.
6. Se Arge 1987 (B), p 43-46.
7. Skre 1984, p 27-28.

8. Arge 1985, p 13.

9. Dateringer og kalibreringer er venligst foretaget af Henrik Tauber, Kulstof-14 Dateringslaboratoriet, Nationalmuseet, København.

10. Dahl 1961.

11. Se Arge 1987 (B), p 57-60, hvor jeg nærmere behandler dateringsspørgsmålet af denne lokalitet.

12. Dahl 1968, p 196.

13. Vedr. en nøjere argumentation for min foreslåede datering, se Arge 1987 (B), p 71-72.

14. Yviri í Toftini undersøgtes i perioden 1974-86. Se en kortfattet præsentation i Diklev 1976.

15. Inni á Tvørgarði blev udgravet i perioden 1981-84. Se foreløbig præsentation i Mahler 1984. Fundmaterialet efterbearbejdes for tiden.

16. Larsen og Hansen 1984 samt Hansen 1987.

17. For yderligere oplysninger vedr. disse spørgsmål henvises til Thorsteinsson 1978 og 1981.

18. Se Krogh 1986 samt Arge 1982.

Litteratur

Arge, Símun V.: Ein rúnasteinur. Mondul 1982/3, s 3-10, 29. Tórshavn.

Arge, Símun V.: Miðaldar bústaðaleivdir uppi í Heygagerði í Sandavági. Mondul 1985/1, s 8-17. Tórshavn.

Arge, Símun V.: Miðaldar bústaðurin innan fyri Heygagerði í Sandavági. Mondul 1987/1, s 15-23. Tórshavn (A).

Arge, Símun V.: Landnamet på Færøerne. En diskussion og vurdering af teorierne om, hvornår det fandt sted, med særlig vægt på teorier baseret på arkæologisk materiale. Hovedfagsspeciale ved afdeling for middelalder-arkæologi. Aarhus Universitet. Januar 1986. Århus 1987 (B).

Dahl, Sverri: Tvey fornminni í Syðrugøtu. Fróðskaparrit 1. bók. Tórshavn 1952, s 149-175.

Dahl, Sverri: Bústaður í Eingjartoftum, Sandavági. Fróðskaparrit 10. bók. Tórshavn 1961, s 53-76.

Dahl, Sverri: Fortidsminder. Trap Danmark, 5. udg. Bd. XIII. København 1968, s 188-211.

Diklev, Torben: Býlingurin undir landsvegnum. Mondul 1976/3, s 30-31. Tórshavn.

Hansen, Steffen Stummann: Toftanes – nýggj tíðindi frá útgravstri-num. Mondul 1987/1, s 4-6 og 24-26. Tórshavn.

- Krogh, Knud J.: Torkil úr Rogalandi – var hann ein av teimum fyrstu føroyingunum? Mondul 1986/1, s 28-29. Tórshavn.
- Larsen, Anne-Christine og Steffen Stummann Hansen: Toftanes. Mondul 1984/1, s 3-10. Tórshavn.
- Mahler, Ditlev L.: Miðaldar toftir Inn á Tvørgarði. Mondul 1984/1, s 15-25. Tórshavn.
- Martens, Irmelin: Gamle fjellgårder fra strøkene rundt Hardangervidda. Universitetets Oldsaksamlings Årbok 1970-71. Oslo 1973, s 1-84.
- Munch, Gerd Stamsø: Gårdshauger i Nord-Norge. Viking, Bind XXX. Oslo 1966, s 25-59.
- Skre, Dagfinn: Gård og kirke, bygd og sogn. Avhandling til magistergraden i Nordisk Arkeologi ved Universitetet i Oslo. Våren 1984.
- Thorsteinsson, Arne: Forn búseting í Føroyum. Fróðskaparrit 26. Bók, s 54-80. Tórshavn.
- Thorsteinsson, Arne: On the development of Faroese Settlement, i: Bekker-Nielsen, H., P. Foote and O. Olsen (eds.): Proceedings of the Eighth Viking Congress Aarhus 24-31 August 1977, s 189-202. Odense 1981.
- Weber, Birthe: »I Hardanger er Qvernberg og Helleberg ... og Hellerne, det er tyndhugne steene, bruger man til at bage det tynde Brød Fladbrød på ...«. Viking. Bd. XLVII, 1983, s 149-1160. Oslo 1984.